

کالاهای آسیب‌رسان به سلامت؛ چالش‌ها و راهکارها*

چکیده

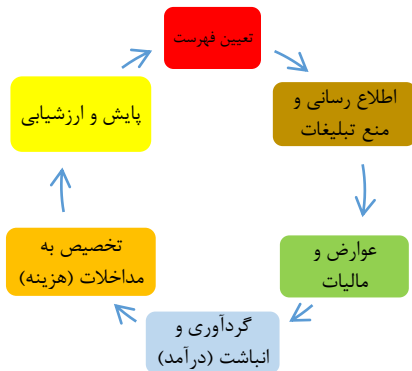
تعیین فهرست کالاهای آسیب‌رسان به سلامت، منع تبلیغات، اخذ عوارض و مالیات، گردآوری و انباشت درآمد، تخصیص درآمد به مداخلات و پایش و ارزشیابی مراحل چرخه‌ای هستند که رسیدگی به موضوع کالاهای آسیب‌رسان به سلامت را تعریف می‌کنند.
کلیدواژه‌ها: کالاهای آسیب‌رسان به سلامت، منع تبلیغات، مالیات بر ارزش افزوده، کالاهای دخانی، سیگار

مقدمه

به گروهی از خوراکی‌ها یا آشامیدنی‌هایی که محتوای آنها در هرم مواد غذایی قرار دارند ولی مصرف بیش از اندازه آنها یا توسط گروه‌های سنی خاص، سبب آسیب به سلامتی مصرف‌کنندگان می‌گردد، «آسیب‌رسان به سلامت» اطلاق می‌شود. سازمان جهانی بهداشت، غذاهای دارای مقادیر بالای انرژی، چربی اشباع شده، اسیدهای چرب ترانس، نمک یا قندهای آزاد و دارای مقادیر اندک مواد مغذی (نوترینت) ضروری را به عنوان غذای ناسالم (Unhealthy food) می‌شناسد.

تعیین فهرست، اطلاع‌رسانی و تبلیغات، عوارض و مالیات، گردآوری و انباشت درآمد، تخصیص درآمد به مداخلات و پایش و ارزشیابی، مراحل چرخه‌ای هستند که حاکمیت لازم است در مدیریت کالاهای آسیب‌رسان به سلامت لحاظ کند. در کشور ما، قوانین متعددی در هر کدام از مراحل این چرخه وجود دارد. به نظر می‌آید در بخش خلاء قانون‌گذاری کمترین چالش به چشم می‌خورد و مسائل بیشتر معطوف به عدم اجرای قوانین است. مهم‌ترین اهداف در اجرای قوانین مرتبط عبارتند از: اطلاع‌رسانی و آموزش جامعه؛ اصلاح رفتار مصرف‌کننده و کاهش مصرف کالاهای آسیب‌رسان به سلامت؛ اصلاح و ارتقاء صنایع تولیدکننده کالاهای آسیب‌رسان به سلامت و افزایش تولید مواد غذایی سالم؛ و تامین مالی پایدار برای ارتقاء سلامت جامعه. در این خلاصه سیاستی قوانین مؤخر، چالش‌ها و راهکارها با معرفی ذینقشان اصلی در سه محور اصلی «منع تبلیغات» و «اخذ عوارض و مالیات» کالاهای آسیب‌رسان به سلامت و «منع تبلیغات سیگار و انواع محصولات دخانی و مالیات آنها» ارائه می‌شود.

چرخه اصلی مدیریت کالاهای آسیب‌رسان به سلامت

راهکارها

- اجرای قوانین منع تبلیغات کالاهای آسیب‌رسان به سلامت توسط سازمان‌های صدا و سیما و تبلیغات اسلامی، وزارت راه و شهرسازی و شهرداری‌ها
- اطلاع‌رسانی و آموزش توسط وزارتین بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و آموزش و پرورش
- درج عبارت «دارای مجوز تولید، بدون مجوز تبلیغات» بر روی برچسب کالاهای آسیب‌رسان به سلامت توسط سازمان غذا و دارو
- ایجاد زیر ساخت ثبت گزارش تخلفات توسط مردم در سامانه ۱۹۰ توسط معاونت بهداشت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
- برخورد قانونی با رسانه‌های خاطی توسط وزارت دادگستری
- استفاده از واژه کالاهای کمتر سالم (Less Healthy) یا تهدیدکننده سلامت به جای آسیب‌رسان به سلامت

مالیات و عوارض بر کالاهای آسیب‌رسان به سلامت

قانون مؤخر

بند «پ» ماده ۲۶ قانون مالیات بر ارزش افزوده مصوب سال ۱۴۰۰

چالش‌ها

- دولتی بودن شرکت‌های بزرگ تولیدکننده کالاهای آسیب‌رسان به سلامت در کشور

منع تبلیغات کالاهای آسیب‌رسان به سلامت

قانون مؤخر

بند ج ماده ۷ قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور مصوب ۱۳۹۵

چالش‌ها

- همکاری ناکافی دستگاه‌های مسئول در منع تبلیغ کالاهای آسیب‌رسان به سلامت
- فروش کالاهای آسیب‌رسان به سلامت بویژه در بوفه‌های مدارس
- تبلیغ کالاهای آسیب‌رسان به سلامت در بیلبردهای بین شهری

* محتوای این سند برگرفته از ارائه موضوع در یکصد و بیست‌مین جلسه شورای آینده‌نگاری و نظریه‌پردازی سلامت فرهنگستان علوم پزشکی توسط دبیرخانه شورای عالی سیاست و امنیت غذایی در مهر ماه ۱۴۰۲ است.

منع تبلیغات سیگار و انواع محصولات دخانی و مالیات آنها

قانون مؤخر

بند «ت» ماده ۲۶ قانون مالیات بر ارزش افزوده مصوب سال ۱۴۰۰

چالش‌ها

- ضعف همکاری دستگاه‌های ذیربط در اجرای قوانین و مصوبات ستاد کشوری کنترل دخانیات
- افزایش روزافزون تبلیغ و استعمال دخانیات در تولیدات رسانه‌ای به ویژه شبکه های نمایش خانگی
- تبلیغات و فروش گسترده انواع محصولات دخانی از طریق فضای مجازی
- واریز منابع درآمدی مالیات دخانیات در قانون ارزش افزوده (سه‌م شهرداری‌ها و دهیاری‌ها) به وزارت کشور

نتیجه‌گیری

در کنار اقدام جهت اجرای راهکارهای ذکر شده در هر بخش، حمایت‌های مورد نیاز جهت تحقق اهداف عبارتند از:

- اصلاح بند الف و ب ماده ۳۹ قانون مالیات بر ارزش افزوده
- همراه شدن سیاستگذاری با آموزش به عموم مردم، ممنوعیت تبلیغات کالاهای آسیب‌رسان و ایجاد کمپین‌های آموزشی و برنامه‌ریزی برای فرهنگ‌سازی موثر
- برنامه‌ریزی سیاستی در مورد تخصیص یارانه به بخش اشتغال و صنایع تولید کننده مواد غذایی سالم به منظور دستیابی به تعادل قیمت و افزایش مصرف
- تفکیک سهم شهرداری‌ها و دهیاری‌ها از محل درآمد حاصل از بندهای پ و ت ماده ۲۶ قانون مالیات بر ارزش افزوده برای پیگیری عملکرد آنها در اجرای سیاست‌های سلامت ابلاغ شده به آنها
- درج عبارت «آسیب‌رسان» یا «تهدیدکننده سلامت» بر روی فاکتور فروش کالاهای آسیب‌رسان جهت اطلاع رسانی به مصرف‌کننده
- تصویب فهرست کالاهای آسیب‌رسان به سلامت در شورای عالی سلامت و امنیت غذایی

- عدم عزم ملی و حمایت سیاسی لازم و کافی برای اخذ مالیات کالاهای آسیب‌رسان به سلامت
- نقص در درک واحد بین‌دین‌نشان در سطوح مختلف سیاستگذاری و اجرا و تضاد منافع
- همراه نبودن مردم با افزایش قیمت به دلیل پایین بودن سواد سلامت مردم، بالا بودن نرخ تورم و کم اعتمادی به برخی بخش‌های حاکمیت
- عدم استفاده صحیح و شفاف نبودن محل‌های هزینه‌کرد منابع مالیاتی اخذ شده از کالاهای آسیب‌رسان به سلامت
- عدم تخصیص بخشی از درآمد حاصل از مالیات کالاهای آسیب‌رسان به سلامت به وزارت بهداشت توسط سازمان برنامه و بودجه برای فعالیت‌های بهداشتی جامعه
- مقاومت صنایع تولید کننده کالاهای آسیب‌رسان به سلامت

راهکارها

- ایجاد تعهد سیاسی در رده‌های بالا
- تعریف مسئولیت اجتماعی برای کارخانجات و صنایع
- طرح و تصویب فهرست کالاهای آسیب‌رسان به سلامت در جلسه شورای عالی سلامت و امنیت غذایی
- نشاندار نمودن درآمد حاصل از بندهای پ و ت ماده ۲۶ قانون مالیات بر ارزش افزوده توسط سازمان امور مالیاتی به وزارت کشور بر اساس بند الف و ب ماده ۳۹ این قانون و ابلاغ نشاندار آن توسط وزارت کشور به شهرداری‌ها و دهیاری‌ها برای اجرای سیاست‌های کلی سلامت
- اختصاص درآمد حاصل از مالیات کالاهای آسیب‌رسان به سلامت به صورت یارانه به کالاهای جایگزین سالم
- هزینه‌کرد عوارض سلامت برای کاهش آسیب‌های ناشی از آن و اصلاح صنایع آسیب‌رسان
- شفاف‌سازی نحوه هزینه‌کرد درآمد حاصل از مالیات کالاهای آسیب‌رسان به سلامت
- افزایش مالیات کالاهای آسیب‌رسان به سلامت تا حدی که منجر به بازدارندگی مصرف این کالاها شود
- ارائه فهرست صنایع تولید کننده کالاهای آسیب‌رسان به سلامت توسط وزارت صنعت، معدن و تجارت و سازمان غذا و دارو

Policy Brief

Government Interventions to Control Unhealthy Food and Tobacco Products: Challenges and Solutions

Abstract

Determining the list of unhealthy food and tobacco products, informing and advertising, duties and taxes, collecting and accumulating income, allocating income to health interventions and monitoring and evaluation are the cyclic process that needs to be dealt with by government to control unhealthy food and tobacco products.

Keywords: Unhealthy Food, Tobacco Products, Unhealthy Food Advertisement, Duties and Taxes on tobacco product